

ชื่อผลงาน : การพัฒนาร้านอาหารต้นแบบ “เมνούรักษ์ไต” ในโรงอาหารของคณะกลุ่มศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพและศูนย์อาหารและบริการ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เจ้าของผลงาน

- 1) นางสาวสมร พลดงนอก
- 2) นางสาวจันจิราภรณ์ วิชัย
- 3) นางสาวเพ็ญทิพย์พร นิลเพชร
- 4) นางสาวณัฐภรณ์ หาดดี
- 5) นางสาวลัดดาวัลย์ นาสถิตย์
- 6) นางสาวนันทรัตน์ จิตรระการ
- 7) นางสาวเพ็ญพิสุทธิ์ บุตตะพล

สังกัด งานเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประเภทผลงาน

- (1) ด้านสนับสนุนการบริหารจัดการที่ดี
- (2) ด้านสนับสนุนส่งเสริม บริหารและพัฒนาวิชาการสู่ความเป็นเลิศ
- (3) ด้านสนับสนุนกิจกรรมความสุขในองค์กร

1. ที่มาและความสำคัญที่จัดทำผลงานขึ้นมา

โรคไตเรื้อรัง (chronic kidney disease; CKD) เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย เพราะมีความชุกที่สูงและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยความชุกของโรคไตเรื้อรังจะเพิ่มขึ้นตามอายุที่มากขึ้น มีประชากร เพียงร้อยละ 1.9 เท่านั้นที่ทราบว่าตนกำลังเป็นโรคไตโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรคไตเรื้อรังระยะที่ 1-3 ซึ่งเป็นระยะที่สามารถชะลอการเสื่อมของไตได้ ดังนั้น นอกจากนั้นโรคไตเรื้อรังเป็นปัจจัยเสี่ยงที่เพิ่มอัตราการเสียชีวิต อัตราการเข้ารับการรักษา ในโรงพยาบาลเพิ่มขึ้น ตลอดจนค่ารักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะไม่ต่ำกว่า 200,000 บาทต่อคนต่อปีจากข้อมูลของสมาคมโรคไตแห่งประเทศไทยใน ปี พ.ศ. 2555 พบว่าโรคไตเรื้อรังมีสาเหตุจากโรคเบาหวานมากที่สุด (ร้อยละ 37.5) รองลงมาคือ โรคความดันโลหิตสูง (ร้อยละ 25.6) สถานการณ์ประเทศไทยจากการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ได้สำรวจข้อมูลการบริโภคอาหารย้อนหลัง 24 ชั่วโมงเพื่อวิเคราะห์หาปริมาณโซเดียมที่บริโภค พบว่าค่ามัธยฐานปริมาณโซเดียมที่บริโภคเท่ากับ 2961.9 – 3633.8 มิลลิกรัมต่อวัน ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานที่องค์การอนามัยโลกกำหนดนั้นต้องไม่เกิน 2,000 มิลลิกรัมต่อวัน (อรรถเกียรติ กาญจนพิบูลวงศ์ และสุพัตรา ศรีวณิชชากร, 2559)

จากการดำเนินการตรวจประเมินปริมาณความเค็มหรือโซเดียมในอาหาร ในโรงอาหารของคณะกลุ่มศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ และศูนย์อาหารและบริการ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่าส่วนใหญ่มีปริมาณโซเดียมเกินเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยร้อยละ 56.3 พบปริมาณโซเดียม 1.1-1.5 กรัม/จาน และจากการส่งตรวจปริมาณโซเดียมในอาหารทางห้องปฏิบัติการ พบร้อยละ 61.54 มีปริมาณโซเดียมมากกว่า 600 มิลลิกรัม/จาน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องดำเนินการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้ประกอบการร้านค้าได้เห็น

WoW ! & Happy KKU ²⁰¹⁹ : The 9th KKU Show and Share

ด้านสนับสนุนกิจกรรมความสุขในองค์กร

ความสำคัญในการปรุงอาหาร ลดการใช้เครื่องปรุงที่มากเกินไปจนความจำเป็น พัฒนาร้านอาหารในโรงพยาบาลของ คณะกลุ่มศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพและศูนย์อาหารและบริการ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้เป็นต้นแบบในการจัดบริการอาหารลดเค็มหรือ “เมนูรักษ์ไต” เป็นโรงพยาบาลรักษ์ไตรวมทั้งสะอาด

ปลอดภัย และใส่ใจสุขภาพ เป็นทางเลือกแก่ผู้บริโภคทั้งกลุ่มบุคลากรนักศึกษา นักเรียนและประชาชนในพื้นที่ความรับผิดชอบของ โรงพยาบาลศรีนครินทร์ ในการสร้างเสริมสุขภาพ ดูแลสุขภาพ ลดโรค ชะลอไตเสื่อม/ไตวายด้วยตนเอง

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อพัฒนาร้านอาหารต้นแบบ “เมนูรักษ์ไต” ในโรงพยาบาลของคณะกลุ่มศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ และศูนย์อาหารและบริการ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 2) เพื่อให้ผู้ประกอบการร้านอาหารในโรงพยาบาลของคณะกลุ่มศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ และศูนย์อาหารและบริการ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่นมีความรู้ความเข้าใจโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะเพื่อชะลอไตเสื่อม
- 3) เพื่อให้ผู้ประกอบการร้านอาหารในโรงพยาบาลของคณะกลุ่มศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ และศูนย์อาหารและบริการ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการปรุงอาหารและพฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันและชะลอโรคไตเสื่อม

3. ใครคือลูกค้าหรือผู้รับบริการจากผลงานนี้

- 1) ผู้ประกอบการร้านอาหารในโรงพยาบาลของคณะกลุ่มศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ และศูนย์อาหารและบริการ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 2) ผู้บริโภค บุคลากร นักศึกษา นักเรียน และประชาชนทั่วไปที่รับบริการโรงพยาบาลของคณะกลุ่มศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ และศูนย์อาหารและบริการ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่น

4. วิธีดำเนินการ

แนวทางการรณรงค์กินอยู่อย่างไร ไกลไตเสื่อม ในผู้ประกอบการร้านค้า โรงพยาบาล มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะกลุ่มศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ และศูนย์อาหารและบริการ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 130 คน จากจำนวนร้านอาหาร 60 ร้าน โดยแนวทางการดำเนินการ มีดังนี้

1. ขอความร่วมมือทุกคณะและผู้รับผิดชอบโรงพยาบาล เพื่อกำหนดเป็นนโยบายหรือแนวทางเดียวกันในการดำเนินการ
2. ตรวจปริมาณโซเดียมในอาหาร **เกณฑ์มาตรฐานปริมาณโซเดียมที่กำหนดเป็นเมนูรักษ์ไต** คือ อาหารสำหรับหรืออาหารจานเดียวที่มีปริมาณโซเดียมต่อจานไม่เกิน 600 มิลลิกรัม (ตรวจวัดทางห้องปฏิบัติการ) หรือน้อยกว่า 0.9 (ตรวจวัดด้วยเครื่องตรวจความเค็ม)
3. ให้ความรู้ โดยโปรแกรมความรู้ได้แก่ เรื่องความสำคัญและปัญหาไตเสื่อม เรื่องเมนูรักษ์ไต และเมนูสุขภาพ เรื่องโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะเพื่อชะลอไตเสื่อม และการเลือกใช้เครื่องปรุงอาหารและเรื่องพฤติกรรมสุขภาพที่ป้องกันและชะลอโรคไตเสื่อม

WoW ! & Happy KKU ²⁰¹⁹ : The 9th KKU Show and Share

ด้านสนับสนุนกิจกรรมความสุขในองค์กร

- 3.1 ครั้งที่ 1 สร้างความเข้าใจเรื่องโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะเพื่อชะลอไตเสื่อม พฤติกรรมสุขภาพที่ป้องกันและชะลอโรคไตเสื่อม และคำแนะนำการขึ้นทะเบียนเมนูรักษ์ไตในแต่ละร้านค้าในศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพและศูนย์อาหาร Complex
- 3.2 ครั้งที่ 2 จัดอบรมให้ความรู้ พร้อมสะท้อนกลับข้อมูลการตรวจประเมินปริมาณโซเดียมในอาหาร โดยการบรรยายและแบ่งเข้าฐานกิจกรรมการให้ความรู้
- 3.3 ครั้งที่ 3 เน้นย้ำการสร้างความเข้าใจเรื่องการใช้เครื่องปรุง การลดอาหารรสเค็ม การปรับพฤติกรรมการปรุงอาหาร โภชนาการที่ถูกสุขลักษณะเพื่อชะลอไตเสื่อม พฤติกรรมสุขภาพที่ป้องกันและชะลอโรคไตเสื่อมในแต่ละร้าน พร้อมการตรวจปริมาณโซเดียมในอาหารที่จะขึ้นทะเบียนเมนูรักษ์ไต
4. ประเมินความรู้ความเข้าใจโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะเพื่อชะลอไตเสื่อมและประเมินพฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันและชะลอโรคไตเสื่อม ก่อนการให้ความรู้ และหลังการให้ความรู้ครบ 3 ครั้ง
5. สรุปผลการตรวจปริมาณโซเดียมในอาหารและจำนวนเมนูรักษ์ไตในแต่ละร้านค้า และสะท้อนกลับข้อมูลการตรวจประเมินปริมาณโซเดียมในอาหารแต่ละร้าน และส่งผลให้คณบดีและผู้รับผิดชอบแต่ละคณะทราบ
6. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

กรอบแนวคิดการดำเนินการ

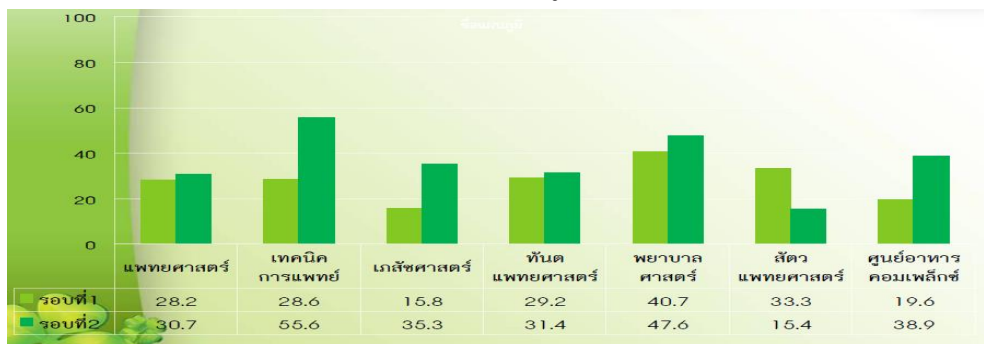
ปัจจัยนำเข้า	โปรแกรมการให้ความรู้	ผล
1. เพศ 2. อายุ 3. หน้าที่ในร้านค้า 4. ความรู้เรื่องโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะเพื่อชะลอไตเสื่อม ก่อนได้รับความรู้ 5. พฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันและชะลอโรคไตเสื่อม ก่อนได้รับความรู้ 6. ปริมาณโซเดียมในอาหาร	1. การให้ความรู้เรื่องโรค โภชนาการที่ถูกสุขลักษณะเพื่อชะลอไตเสื่อม การปรับพฤติกรรมการปรุงอาหาร เลือกใช้เครื่องปรุงอาหารและการขึ้นทะเบียนเมนูรักษ์ไตและเมนูสุขภาพ 2. การติดตามให้ความรู้ผู้ประกอบการแต่ละร้าน 2 -3 ครั้งเพื่อให้ความรู้ คำแนะนำ และเสริมแรงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 3. การติดตามประเมินปริมาณโซเดียมในอาหารและสะท้อนกลับข้อมูล	1. ความรู้เรื่องโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะเพื่อชะลอไตเสื่อม หลังได้รับความรู้ 2. พฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันและชะลอโรคไตเสื่อมหลังได้รับความรู้ 3. ปริมาณโซเดียมในอาหาร 4. จำนวนเมนูรักษ์ไต

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ หน้าที่ในร้านค้า
2. แบบประเมินความรู้ความเข้าใจโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะเพื่อชะลอไตเสื่อม
3. แบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันและชะลอโรคไตเสื่อม

5. ผลการดำเนินงานและประโยชน์ของผลงาน(การเปลี่ยนแปลงหลังจากมีการพัฒนาระบบหรือปรับปรุงกระบวนการงาน)

ผลจากการสุ่มตรวจวัดปริมาณโซเดียมในอาหารโดยใช้เครื่องตรวจเค็มจำนวน 282 เมนู พบว่า ปริมาณโซเดียมเกินเกณฑ์มาตรฐานจำนวน 205 เมนู (ร้อยละ 72.7) และจากการส่งตรวจอาหารทางห้องปฏิบัติการจำนวน 91 เมนู พบว่าปริมาณโซเดียมเกินเกณฑ์มาตรฐานจำนวน 56 เมนู (ร้อยละ 61.54) ได้ส่งข้อมูลสะท้อนกลับให้ผู้รับผิดชอบแต่ละคณะ และการดำเนินการสร้างเสริมและป้องกันด้านอาหารที่จะลดความเค็มเพื่อชะลอไตเสื่อม ซึ่งจากการดำเนินการและการติดตามประเมินผลหลังดำเนินการ 3 เดือน พบว่าเมนูอาหารที่มีปริมาณโซเดียมเกินเกณฑ์มาตรฐานจำนวนลดลง จากร้อยละ 72.7 เป็นร้อยละ 64.0 และยังพบว่าเมนูอาหารที่มีปริมาณโซเดียมเกินเกณฑ์มาตรฐานสามารถปรับลดเครื่องปรุง ทำให้เมนูอาหารมีปริมาณโซเดียมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานร้อยละ 36.5 อีกทั้งเมื่อพิจารณาข้อมูลผลการตรวจประเมินปริมาณโซเดียมในอาหารแต่ละคณะ พบว่า ทุกคณะมีร้อยละของเมนูอาหารที่มีปริมาณโซเดียมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานมากขึ้น ยกเว้นคณะสัตวแพทยศาสตร์ที่ร้านค้าจำนวนน้อย มีการปิดบริการในช่วงปิดเทอม และมีการเปลี่ยนร้านค้า ทำให้การสื่อสารและการให้ความรู้ไม่เป็นไปตามโปรแกรม แต่อย่างไรก็ตามจากผลการดำเนินการส่งผลให้จำนวนเมนูรักษ์ไตที่ขึ้นทะเบียนรวมทั้งสิ้น 146 เมนูนอกจากนี้พบว่าผู้ประกอบการมีคะแนนพฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันและชะลอโรคไตเสื่อมอยู่ในระดับที่ ดีขึ้นโดยพบพฤติกรรมปรับปรุงลดลงจากร้อยละ 37.14 เหลือเพียงร้อยละ 17.29 และพบพฤติกรรมปานกลางเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 50.48 เป็นร้อยละ 75.19 รวมทั้งยังพบว่าระดับความรู้โภชนาการที่ถูกสุ่มลักษณะเพื่อชะลอไตเสื่อมเพิ่มขึ้นจากค่าคะแนนเฉลี่ย 9.5 (คะแนนต่ำสุด : สูงสุด 5-12) เพิ่มเป็นคะแนนเฉลี่ย 11.4(คะแนนต่ำสุด : สูงสุด 8 -12)

แผนภูมิที่ 1 ผลตรวจปริมาณโซเดียมในอาหารที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

ระดับพฤติกรรม	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พฤติกรรมดี	13	12.38	10	7.52
พฤติกรรมปานกลาง	53	50.48	100	75.19
พฤติกรรมปรับปรุง	39	37.14	23	17.29
	105	100.00	133	100.00

ตารางที่ 1 ผลสำรวจพฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันและชะลอโรคไตเสื่อม

ตารางที่ 2 รายงานผลตรวจวัดปริมาณโซเดียมในอาหาร

คณะ	ผลตรวจวัดปริมาณโซเดียมในอาหาร จำนวน(ร้อยละ)						ส ร ร ูป จ ำ น วน เม นู ร ัก ษ์ ไ ต
	รอบที่ 1			รอบที่ 2			
	ผ่านเกณฑ์ มาตรฐาน	เกินเกณฑ์ มาตรฐาน	รวม	ผ่านเกณฑ์ มาตรฐาน	เกินเกณฑ์ มาตรฐาน	รวม	
แพทยศาสตร์	33(28.2)	84(71.8)	117(100.0)	27(30.7)	61(69.32)	88(100.0)	45
เทคนิคการแพทย์	6(28.6)	15(71.4)	21(100.0)	10(55.6)	8(44.4)	18(100.0)	11
เภสัชศาสตร์	3(15.8)	16(84.2)	19(100.0)	6(35.3)	11(64.7)	17(100.0)	10
ทันตแพทยศาสตร์	7(29.2)	17(70.8)	24(100.0)	11(31.4)	24(68.6)	35(100.0)	15
พยาบาลศาสตร์	11(40.7)	16(59.3)	27(100.0)	10(47.6)	11(52.4)	21(100.0)	13
สัตวแพทยศาสตร์	6(33.3)	12(66.7)	18(100.0)	2(15.4)	11(84.6)	13(100.0)	6
ศูนย์อาหารคอม เพล็กซ์	11(19.6)	45(80.4)	56(100.0)	42(38.9)	66(61.1)	108(100.0)	46
รวม	77(27.3)	205(72.7)	282(100.0)	108(36.0)	192(64.0)	300(100.0)	146

6. มีแนวทางในการสร้างความต่อเนื่องและต่อยอดผลงานอย่างไร

แผนการดำเนินการต่อไป 1) จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ 2) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เมนูอาหารรักษ์ไตให้บุคลากรและผู้รับบริการ ทราบและเลือกรับประทาน 3) จัดพิธีมอบป้ายและเกียรติบัตรให้ร้านอาหาร พร้อมเชิญชวนให้บุคลากรผู้รับบริการชิมอาหาร ประมาณมกราคม 2563 4) ตรวจประเมินปริมาณโซเดียมในอาหารอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามการรณรงค์และพัฒนาโรงอาหารต้นแบบ เมนูรักษ์ไต ในผู้ประกอบการร้านค้า ที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ประเด็นสำคัญอันดับแรก คือ ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้รับผิดชอบ โดยต้องกำหนดแนวทางนี้เป็นนโยบาย หรือเป็นระเบียบ /TOR ของร้านค้า ที่มีผลต่อกระบวนการจ้างและการทำสัญญากับร้านค้า จึง จะได้รับความร่วมมือในการดำเนินการ สำหรับการให้ความรู้ การดำเนินการแบบมีส่วนร่วม รวบรวมร้านค้า /รายบุคคล จะทำให้ผู้ประกอบการเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง และกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับความรู้ ควรเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการปรุงหรือเจ้าของร้านจึงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมปรุงได้ นอกจากนี้การติดตามประเมินผล ให้ความรู้และเสริมแรงเป็นระยะอย่างต่อเนื่องพร้อมสะท้อนผลการตรวจปริมาณโซเดียมในอาหารที่เห็นผลเชิงประจักษ์ ชัดเจนจากทั้งการตรวจทางห้องปฏิบัติการ และการใช้เครื่องตรวจวัดความเค็ม เป็นสิ่งที่สามารถกระตุ้นให้ผู้ประกอบการเกิดความตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญ เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมปรุงอาหารได้ดีมากยิ่งขึ้น

WoW! & Happy KKU²⁰¹⁹ : The 9th KKU Show and Share

ด้านสนับสนุนกิจกรรมความสุขในองค์กร

